

УДК 349.2 + 341.96

DOI: 10.31733/17-03-2023-660-661

Тамара ЯРОШЕВСЬКА

професор кафедри

цивільно-правових дисциплін,

доктор юридичних наук, доцент

Вікторія МЕЛЬНИЧЕНКО

здобувач вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

У міжнародному приватному праві відокремлюють багато колізійних норм, але особливу увагу потрібно приділити саме трудовим відносинам, адже для їх правового регулювання національне законодавство різних країн містить відповідні правові норми в законах, кодексах, положеннях, статутах тощо.

В Україні питання колізійного регулювання трудових відносин із іноземним елементом досліджували К. Буряк, А. Довгерт, А. Любашенко, С. Сергеева, В. Кисіль та інші вчені. Важливим є те, що у більшості наукових праць, зазначають про відокремлену підгалузь – міжнародне приватне трудове право і трудові відносини у міжнародному приватному праві.

У Законі України «Про міжнародне приватне право» ст. 52 закріплено основне положення про те, що до трудових відносин застосовується право держави, у якій виконується робота. Відповідно, у даній статті там міститься *lex loci laboris* (закон місця виконання роботи) – це основний принцип законодавства про міжнародне приватне право багатьох країн світу.

Закон місця укладення трудового договору зрідка знаходить застосування, тому що не завжди можна однозначно визначити таке місце. Крім того, законодавство про матеріальну працю місця укладення договору може відрізнятись від місця виконання роботи [1, с. 106].

Існує *lex personalis* (особистий закон працедавця – фізичної чи юридичної особи). Цей принцип застосовується тоді, коли місце роботи визначити проблематично або робота виконується у двох або більше державах.

Важливим ще є *lex voluntatis* (закон автономії волі) – це дія імперативних норм, що стосуються захисту інтересів прав працівника.

Основне обмеження автономної волі в трудових договорах і трудових відносинах – вибір права сторін не повинен призводити до того, що працівник позбавляється захисту, який забезпечується імперативними положеннями законодавства, а саме чинний відповідно до колізійних норм країни суду, але законодавство багатьох країн не передбачає автономного волевиявлення як принципу регулювання трудових відносин [1, с. 105].

Потрібно зазначити, що трудові відносини – це суспільні відносини врегульовані нормами трудового права в яких особа виконує певну роботу для іншого індивіда за грошову суму. Також, часто міжнародне приватне право регулює індивідуальні трудові відносини, тобто – це відносини, які виходять за межі національного правопорядку між роботодавцем і працівником. Не потрібно забувати, що міжнародне приватне право регулює й колективні трудові відносини між трудовими колективами, профспілками тощо.

Індивідуальний трудовий договір характеризується: а) відсутністю економічної та соціальної незалежності, принаймні одного з учасників договору щодо узгодження діяльності; б) відсутністю особистої свободи прийняття рішень щодо способів та обставин при реалізації та під час узгодженої діяльності (підприємницької свободи прийняття рішень) [2, с. 97].

Також, можна зазначити, що особливістю трудових відносин в міжнародному приватному праві є іноземний елемент.

В Законі України «Про міжнародне приватне право» ст. 1 «іноземний елемент» визначається таким чином – це ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що

регулюються цим Законом, та виявляється в одній або кількох з таких форм: хоча б один учасник правовідносин є іноземцем, особою без громадянства чи іноземною юридичною особою; об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави; юридичний факт, який впливає на виникнення, зміну або припинення правовідносин, мав чи має місце на території іноземної держави [3].

Можна навести три основні групи відносин, для яких характерна наявність такого елементу: а) відносини, суб'єктом яких виступає сторона, яка за характером є іноземною. Це може бути громадянин іноземної держави, іноземна організація або навіть іноземна держава; б) відносини (як правило, майнові), коли всі їх учасники належать до однієї держави, але об'єкт (наприклад, спадкове майно), у зв'язку з яким виникають відповідні відносини, знаходиться за кордоном; в) відносини (як правило, майнові), виникнення, зміна або припинення яких пов'язане з юридичним фактом, що має місце за кордоном (спричинення збитків, укладення договору, смерть тощо) [4, с. 473].

Наприклад, у морській та повітряній галузях високий попит праці іноземних моряків і пілотів. Відповідно, трудові відносини великої кількості українців, які працюють на судах або літаках під іноземним прапором регулюються законодавством країни, де зареєстрований транспортний засіб, *lex flagi* (закон прапора), на якому вони виконують свої обов'язки. Отож, це трудові відносини з іноземним елементом.

Проте зважаючи на світові тенденції регламентації правовідносин з іноземним елементом, національне міжнародне приватне право ще не цілком відповідає основним принципам і цінностям, що функціонують у світовій спільноті стосовно регулювання правовідносин міжнародного приватного характеру.

Таким чином, недосконалість вітчизняної доктрини породжує нагальну потребу в їх удосконаленні, дослідженні рекодифікаційних тенденцій інших держав і водночас у збереженні національно нормативного фонду міжнародного приватного права. У цьому випадку досвід країн ЄС може стати корисним зразком та стимулом опрацювання і практичного втілення європейської правової ідеології. Порівняльний аналіз колізійних регулювальних механізмів іноземних країн, засвоєння кодифікаційного досвіду й основних тенденцій розвитку законодавства в країнах ЄС, розгляд можливості запозичення певних інститутів та норм, їхнє запровадження у законодавство України досі залишаються актуальними у міжнародному приватному праві. Саме тому усі зазначені питання потребують правового аналізу, глибокого теоретичного дослідження й оцінки у сфері колізійного права.

1. Буряк К. М. Особливості колізійного регулювання міжнародних трудових відносин. *Правова держава*. 2021. С. 103-108.

2. Любашенко А. О. Особливості колізійного регулювання трудових правовідносин в міжнародному приватному праві (на прикладі Чеської Республіки). *Юридичний вісник*. 2013. № 1 (26). С. 94-98.

3. Про міжнародне приватне право: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>.

4. Белогубова О. О. Теоретичні проблеми відокремлення трудових відносин із іноземним елементом у самостійну сферу правового регулювання. *Актуальні проблеми політики*. 2010. С. 470-477.